

ПРОСТОРОВО-ЧАСОВІ МЕЖІ ВІРТУАЛЬНОГО РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Віртуальне середовище як один із наймогутніших трансляторів соціокультурного досвіду людства є невід'ємною частиною сучасного життя. Потужність впливу віртуального світу на самопроекування та саморозвиток особистості все далі наближається до потужності впливу реального. Реальний світ характеризується наявністю простору та часу, які, конструюючись у життєвому досвіді особистості в індивідуальні хронотопи, здійснюють значний вплив на формування системи уявлень і цінностей, на успішність чи неуспішність у соціумі, на результати праці та особливості поведінки у різних ситуаціях [2]. Тому, у забезпеченні розвивальної функції віртуального середовища не останнє місце займає проектування таких просторово-часових меж, які б не лімітували розвиток здатності особистості до самопроекування.

З цією метою визначимо особливості конструювання особистістю просторово-часових відношень на різних вимірах розвитку її здатності до самопроекування.

Розвиток здатності до самопроекування, за концепцією Н.В. Чепелевої та С.Ю. Рудницької, проходить три виміри: «плагіатор», «читач», «автор» [3]. Спираючись на означену концепцію та виділені авторами параметри кожного виміру, проаналізуємо особливості конструювання особистістю просторово-часових відношень як формування переживань, пов'язаних із досягненням нею власного життєвого хронотопу.

«Плагіатор», маючи здебільшого дифузний стиль текстової об'єктивації досвіду та не володіючи рефлексивністю щодо вибірковості соціокультурних смислів, здатний до компонування текстових висловлювань на основі ситуативно-емоційних відчуттів. Відчуття часо-простору проявляється в адаптації людини до системи поточного часу і наявного фізичного простору, яка не навантажується смислами індивідуального минулого, теперішнього чи майбутнього, а забезпечує орієнтацію у навколишньому світі. Адаптація відбувається як підкорення індивіда умовам середовища з браком індивідуалізації просторово-часових відношень. Емоційне переживання часу і простору характерне для початкових етапів онтогенетичного становлення психіки, а також може бути властивим дорослій особистості, для якої час і простір не навантажуються особистісними смислами.

Перехід до наступного виміру розвитку особистості як дискурсивного суб'єкта – «читача», обумовлений розширенням її психологічного простору. «Читач» використовує інтерпретативні процеси, продукує власні сюжети із створеними ним героями і персонажами, але на базі тих інтерпретативних рамок, які задані соціокультурним оточенням [3]. Основною функцією текстоутворення на цьому рівні є також адаптація, але адаптація до більш широкого психологічного середовища, яке диференціюється на зовнішнє і внутрішнє, забезпечуючи диференціалізацію «власного часо-простору» від «часо-простору іншого» та сприяє розвитку переживань лінійності часу. Розширення сприйняття простору,

відчуття плинності часу, зростання ступеня узагальненості й конкретного представлення часу в цілях, планах, очікуваннях сприяє виробленню індивідуальної цілісної картини світу. Сензитивним періодом формування таких особистісних надбань є юнацький вік, на етапі якого відбувається усвідомлення переживань, пов'язаних зі сприйняттям часу і простору.

Усвідомлення як мисленева діяльність спонукає індивіда до оволодіння прийомами регуляції власного часо-простору. З погляду особистісно-сміслових надбань у конструюванні просторово-часових відношень на вимірі «читача», можна виділити щонайменше три основні типи хронотопічного їх переживання: усвідомлене переживання послідовності перебігу подій з орієнтованістю на майбутнє; суб'єктивізація набутого просторово-часового досвіду; регулювання власного часо-простору у дійсний момент. Це не окремі ізольовані типи, і саме їх об'єднання становить платформу для переходу в інший вимір особистісного розвитку.

Авторство власного життя, своєї особистості передбачає здатність до створення смислових систем. Розвиток особистості на цьому вимірі потребує дискурсів, що передбачають «створення» власного темпорального простору. Технологічно розглянути цей процес можливо через розуміння життєвої транспективи особистості. У дискурсивних практиках, які охоплюють часову транспективу, особистий часовий центр може бути перенесений з моменту хронологічного сьогодення у будь-який інший момент хронологічного минулого або майбутнього. Таке наскрізне бачення власного життя, дозволяє охопити повний життєвий хронотоп. «Автор» також адаптується, але пристосовуючись до «розширеного» світобачення, у якому передбачення себе у майбутньому є не лише планованим (як на вимірі «читача»), а з урахуванням мінливості світу і задумом власного місця у можливих світах [1]. Цьому сприяє діалогічне розуміння, інтерпретація співставлення соціокультурних й особистісних смислів, осмислення й прийняття різних світів можливого.

Врахування особливостей конструювання особистістю просторово-часових відношень на різних вимірах розвитку її здатності до самопроектування у проектуванні просторово-часових меж віртуального середовища, дозволить підвищити розвивальні можливості останнього.

Література:

1. Зазимко О.В. Процеси прийняття та емансипування у саморозвитку особистості / О.В. Зазимко // Особистість в умовах кризових викликів сучасності: Матеріали методологічного семінару НАПН України (24 березня 2016 року) / За ред. академіка НАПН України С.Д. Максименка. – К., 2016. – С. 124-131. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/704987/>
2. Самопроектування особистості у дискурсивному просторі: монографія [Електронний ресурс] / Н.В. Чепелева, М.Л. Смульсон, О.В. Зазимко, С.Ю. Гуцол [та ін.]; за ред. Н.В. Чепелевої. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 232 с. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/704560/>
3. Чепелева Н.В., Рудницька С.Ю. Психологічна характеристика особистості, здатної до самопроектування / Н.В. Чепелева, С.Ю. Рудницька // Педагогіка і психологія – 2018. – №1. – С.71-77.